

MINISTERSTWO OŚWIATY I NAUKI REPUBLIKI LITEWSKIEJ

www.smm.lt

CENTRUM ROZWOJU EDUKACJI

www.upc.smm.lt

ISBN 978-609-8208-04-7

Opracowanie - Lina Pečiulienė

Konsultacja - Marija Bareikienė,

Violeta Jonynienė, Egidija Nausėdienė,

Asta Rudienė, Rasa Šavareikaitė

Ilustracje - Živilė Šimėnienė

Makieta - UAB MANIFESTUS

Tłumaczenie - UAB "Metropolio vertimai"

Nakład - 2000 egzemplarzy

2016 r.

MINISTERSTWO OŚWIATY I NAUKI REPUBLIKI LITEWSKIEJ

drugi **PORADY DLA
RODZICÓW**
JĘZYK
w szkole początkowej

I Dlaczego warto uczyć się języków?

W globalizującym się świecie coraz częściej podkreśla się wagę znajomości języków. Rzeczą niewątpliwie ważną jest doskonałe opanowanie języka kraju zamieszkania – inaczej urzędowego. Chociaż dotychczas przeważał dość negatywny pogląd na wczesną naukę języków, najnowsze badania dowodzą, że jest to rzecz pożyteczna. Dzieci, które znają więcej niż jeden język, wykazują większe umiejętności w czytaniu oraz na ogół większe umiejętności intelektualne, mają lepszą pamięć, dlatego często w starszych klasach jest im łatwiej się uczyć. Poza tym, wyróżnia je wyostrzony słuch na różnorodność dźwięków językowych i są w stanie nauczyć się poprawnej wymowy drugiego języka. Dorastając takie dzieci są bardziej pewne siebie, w przyszłości łatwiej znajdują pracę. Dostrzegany jest ponadto pozytywny wpływ nauki drugiego języka na język ojczysty, zwłaszcza słownictwo, jak też rozumienie struktur gramatycznych i składniowych obu języków: to, czego dziecko nauczy się w ramach jednego języka, w sposób naturalny przenosi na inny. Poza tym, znajomość języków poszerza horyzonty, kształtuje światopogląd, poszanowanie i tolerancję względem innych osób i kultur, daje więcej możliwości podróżowania, wyboru studiów w innych krajach itp. Wreszcie, sama nauka języka może stać się doskonałą formą spędzania czasu w gronie rodziny.

II Kiedy najlepiej zacząć uczyć się drugiego języka?

Dzieci zazwyczaj uczą się innych języków tak samo, jak języka ojczystego – w sposób naturalny, nieświadomie przejmując go z otaczającego środowiska językowego, sytuacji komunikacyjnych (w nauce języka określa się to metodą „zanurzenia”). Uważa się, że najskuteczniejszy okres poznawania drugiego języka kończy się wraz z osiągnięciem wieku 10-12 lat, dlatego istotne jest, by dziecko uczyło się drugiego języka już w klasach początkowych, jeżeli nie zaczęło wcześniej. Mimo że starsze dzieci oraz dorośli również mogą nauczyć się innych języków metodą naturalną, dziecku w wieku do 10-12 lat nauka języka przychodzi ze znacznie większą łatwością. Badania wykazały, że im wcześniej i, co najważniejsze, w odpowiedni sposób, dzieci zaczynają poznawać kolejne języki, tym szybciej i lepiej nauczą się ich bez szkody dla języka ojczystego.

III W jaki sposób dzieci w wieku 6–11 lat uczą się nowych języków?

To, jak szybko dziecku uda się osiągnąć pożądaną poziom znajomości języka, zależy od wielu czynników.

Przede wszystkim wpływ na to mają ogólnopoznawcze i intelektualne zdolności ucznia, wrodzony potencjał uczenia się języków, umiejętności związane z językiem ojczystym (zwłaszcza bogactwo słownictwa, wykształcony słuch fonemowy¹), jak również ogólny poziom rozwoju dziecka, a nawet cechy charakteru (dzieci bardziej odważne i towarzyskie uczą się szybciej).

¹ Słuch fonemowy – zdolność dziecka odróżniania cech jednej głoski od drugiej (np., długości samogłosek, bezdźwięczności lub dźwięczności spółgłosek i in.), najszybciej rozwijająca się w wieku przedszkolnym. Słaby słuch fonemowy jest dość rozpowszechnionym zaburzeniem, niezwiązanym ze zdolnościami intelektualnymi dziecka, które mogą być doskonałe. Dzieci o dobrym słuchu fonemowym skuteczniej uczą się pisać i czytać, lepiej rozumieją głoski innych języków. Im dziecko starsze, tym trudniej jest kształtować u niego słuch fonemowy.

Bardzo istotnym czynnikiem w nauce języka jest bogate środowisko językowe. W trakcie nauki nowego języka ważne jest częste jego używanie. Dzieci, które wychowują się w bogatym środowisku językowym, znacznie szybciej opanowują język. Jako bogate środowisko możemy określić takie, w którym intensywnie używa się języka, którego się chce nauczyć (dziecko ciągle słyszy, widzi (w formie pisemnej) oraz ma możliwość porozumiewania się w języku, którego się uczy), ponadto poznawany język jest poprawny i bogaty (rozwinęte zdania, bogate słownictwo i in.).

Kolejnym czynnikiem jest metoda uczenia (się) języka. W dalszym ciągu przeważa pogląd, że poznawać nowy język należy ucząc się słów oraz opanowując zasady gramatyczne, najnowsze badania pokazują jednak, że uczenie się języka – to proces bardziej skomplikowany, odbywa się na kilku poziomach, dlatego tradycyjne metody nauczania oraz pasywna, „cicha” klasa nie są skuteczne. Dziecko w wieku 6-11 lat nie jest jeszcze przygotowane do przyswajania reguł gramatycznych, najlepiej przychodzi mu zapamiętanie tego, co wiąże się z jego osobistym doświadczeniem, uczenie się poprzez aktywne działanie, kontakt oraz używanie języka.

Jak już wspomniano, najskuteczniejsza jest metoda „zanurzenia” w języku. Wyróżnia się kilka etapów uczenia się w taki sposób:

- Najpierw dziecko przyzwyczaja się do dźwięków nowego języka, uczy się rozumienia poszczególnych wypowiedzi (to znaczy rozumie prośbę i reaguje na nią, na przykład poproszone o zamknięcie drzwi, zrobi to).
- Z biegiem czasu coraz lepiej rozumie nowy język i dopiero po osiągnięciu w rozumieniu określonego poziomu, w nieskomplikowanych sytuacjach komunikacyjnych stara się odpowiednio zareagować, np. odpowiedzieć przynajmniej jednym słowem (*dobrze*, *cześć* itp.).
- Stara się komentować, mówić nieco dłuższymi zdaniami. Na tym etapie dziecko popełnia wiele błędów, należy jednak mieć na względzie, że jest to naturalne. Dziecko czasami może nawet mylić języki.
- Na kolejnym etapie dziecko próbuje mówić w drugim języku (dalej robi dużo błędów, można jednak już je zrozumieć).
- Ciągłe doskonaląc znajomość języka, dziecko osiąga najwyższy możliwy w tym wieku poziom. Dość swobodnie i prawie bezbłędnie potrafi używać drugiego języka.

Należy podkreślić, że żadnego z etapów nie można pominąć, błędy i mylenie języków to

rzecz naturalna, dlatego to, że dziecko jeszcze milczy i/lub myli się, nie znaczy, że się nie uczy lub że się uczy źle.

Tempo przyswojenia drugiego języka zależy od jego podobieństwa do języka ojczystego, gdyż im bardziej drugi język jest podobny do ojczystego pod względem fonetycznym, słownictwa, liter, gramatyki i struktury zdań, tym łatwiej da się go opanować. Na przykład Łotysz znacznie szybciej nauczy się języka litewskiego niż Arab ze względu na podobieństwo języków litewskiego i łotewskiego.

Należy też mieć na uwadze, że najpierw dziecko uczy się rozumieć i mówić, dopiero potem czytać i pisać. Samodzielne pisanie jest umiejętnością najtrudniejszą do opanowania.

IV Jak dzieci uczą się języków w klasach początkowych?

Od 1 września 2017 r. we wszystkich szkołach ogólnokształcących na Litwie nauczanie języka litewskiego będzie odbywać się według jednej podstawy programowej. Choć będzie to wymagało większych wysiłków ze strony nauczycieli i uczniów szkół mniejszości narodowych, to jednak osiągając ten sam poziom znajomości języka, uczniowie będą mieli większe możliwości dalszego wyboru placówek oświatowych (na przykład, po ukończeniu szkoły podstawowej z językiem nauczania mniejszości narodowej, łatwiej będzie dostać się do litewskiego gimnazjum), zdobycia wyższego wykształcenia na Litwie, wyboru zawodu i pracy, wymagającej doskonałej znajomości języka urzędowego. Jak zatem osiągnąć taki poziom?

Podstawa programowa przewiduje bardzo elastyczne granice osiągnięć, dlatego dzieci o innym języku ojczystym mogą uczyć się języka litewskiego w swoim tempie, jednakowej znajomości języka u uczniów wszystkich szkół będzie się oczekiwać dopiero na zakończenie edukacji szkolnej. Dlatego ważne jest, na ile szkoła i nauczyciele są gotowi pomóc każdemu dziecku pomyślnie przejść tę drogę, gdyż nie tylko godziny lekcyjne zapewniają jednakowe możliwości uczenia się.

Jak już wspomniano, w nauce drugiego języka bardzo ważne są metody, nastawienie oraz środowisko językowe. W szkołach z językiem nauczania mniejszości narodowych, podobnie jak

w szkołach, w których podstawa programowa jest realizowana w języku litewskim, nauczanie języka litewskiego odbywa się poprzez wykorzystanie całego procesu nauczania. Poznawanie języka odbywa się nie tylko na lekcjach języka litewskiego, ale też poprzez udział dzieci w działalności pozalekcyjnej, słuchanie podczas przerw poleconych przez nauczyciela litewskich piosenek, bajek, granie w gry, udział w imprezach odbywających się po litewsku i in. Przepisy krajowych aktów prawnych przewidują, że w szkołach mniejszości narodowych w klasach początkowych nauczanie języka litewskiego odbywa się w sposób zintegrowany, tj. część tematów w ramach innych przedmiotów (na przykład, poznawanie świata związane z kulturą, historią i geografiją Litwy) powinna być przerabiana w języku litewskim. Opracowując treści lekcji dla swojej klasy, nauczyciel może wybrać, jakie tematy oraz w jaki sposób zintegrować, zastosować w nauce najodpowiedniejsze sposoby i środki, biorąc pod uwagę zdolności uczniów, ich osiągnięcia i doświadczenie językowe. Mając na celu jakość nauczania, szkoły mogą też wykorzystać godziny pozalekcyjne na doskonalenie sprawności językowej uczniów.

V Jak pomóc w nauce języka w rodzinie, w domu?

Przed pójściem do szkoły

Jeżeli w Państwa rodzinie i otoczeniu rzadko mówi się po litewsku, należy starać się możliwie najwcześniej stworzyć dziecku okazje do kontaktu z tym językiem, używania go w relacjach z innymi i poznawania w sposób naturalny. Jeżeli dziecko nie chodziło do przedszkola, zaleca się oddać je do klasy zerowej, w której nauczanie odbywa się w języku, którego się chce nauczyć. Jest to niezwykle istotne, jeżeli dziecko w placówce oświatowej będzie spędzać jedynie pół dnia. Jeżeli dziecko spędzi tu cały dzień, zalecana jest grupa działająca na zasadzie przynajmniej dwujęzyczności, tj. jeden z pedagogów mówi wyłącznie w języku litewskim lub nauczanie po litewsku odbywa się w określonej części dnia/tygodnia.

Jednak nawet wtedy, gdy dziecko poszło do szkoły, a rodzice nie znają języka, którego ono się uczy, mogą mu pomóc.

Źródła pomocne w nauce języka

Rodzice mogą zadbać o narzędzia czy źródła do samodzielnej nauki języka, na przykład, różnorodną **literaturę**, zgodną z zamiłowaniami i poziomem językowym dziecka (komiksy, ilustrowane encyklopedie i podręczniki będą odpowiednie dla dziecka, które dopiero zaczyna uczyć się języka). Pomocne są książki, dostępne również w języku ojczystym (na przykład, utwory Andersena, Lindgren, braci Grimm i in. autorów, zostały przetłumaczone na wiele języków świata). Wiele przydatnych wydawnictw jest w bibliotekach, poza tym, mając czas i chęć, można samodzielnie przygotowywać książki, plakaty, karty, wykorzystując druk reklamowy lub inny. Nabytymi książkami można wymieniać się z przyjaciółmi. Słów najlepiej uczyć się w kontekście, łącząc je racjonalnie z zajęciami dziecka, na przykład, układając listę zakupów i in.

Do nauki języka warto wykorzystywać **materiały wizualne**, które dzieci bardzo lubią, np. filmy animacyjne i fabularne, muzykę, piosenki, gry na urządzeniach mobilnych czy komputerach. Dzieci chętnie słuchają też **nagrań audio**. Czytane przez zawodowych lektorów bajki oraz piosenki można bez trudu nabyć w dowolnej księgarni, znaleźć w Internecie w wolnym dostępie (legalne) czy też nagrać samodzielnie (dziecko chętnie będzie słuchało litewskich bajek, czytanych przez dziadków, bliskich, przyjaciół, nauczycielkę i in., a być może samo też zechce nagrać opowiadany lub czytany tekst i podzielić się nim z przyjaciółmi, nauczycielką czy rodzicami). Właściwie dobrane i używane pomoce audiowizualne również doskonałą znajomość języka.

Samodzielną naukę języka uatrakcyjni udział dziecka w imprezach kulturalnych, spektaklach teatralnych w języku litewskim. Warto pomóc dzieciom znaleźć **przyjaciół** Litwinów, na przykład, w sposób ukierunkowany wybierając dodatkowe zajęcia pozalekcyjne, polegające na ściślejszej współpracy (praca w grupach lub parach), gdyż kontakt z rówieśnikami jest niezwykle pomocny w nauce języków. Nawet krótkotrwała aktywność, na przykład kolonie, przyczyni się do udoskonalenia znajomości języka, ponieważ dzieci poznają go wyłącznie wtedy, gdy mają możliwość używania.

Można też poprosić dziecko, by zostało Państwa **nauczycielem**. Starając się każdego dnia nauczyć rodziców przynajmniej kilku słów, dziecko samo znacznie lepiej je zapamięta. Należy zachęcić dziecko, by w języku ojczystym opowiedziało, co przeczytało po litewsku,

następnie omówić, zadać pytania (dziecko lepiej zapamięta i zrozumie przeczytany tekst, rozwinię nawyki związane z językiem ojczystym).

Wesołą zabawą, kształcącą poprawną wymowę, może być **rozpoznawanie języka**. W taką funkcję są wyposażone wszystkie nowsze urządzenia mobilne.

Ważne jest zachęcanie i wspieranie dziecka w jego komunikowaniu się w formie **pisemnej**, wykorzystanie do tego wszystkich nadarzających się okazji: pisanie wiadomości SMS, listów elektronicznych, kartek i in. Dzieci w sposób szczególny motywuje do nauki stosowanie nietradycyjnych form lub narzędzi: pisanie na komputerze, palcem na ekranie dotykowym (telefon komórkowy, tablet ze specjalnymi funkcjami lub aplikacjami, rozpoznającymi litery pisane ręcznie i przekształcającymi w drukowane), dających się łatwo wytrzeć tablicach i innych powierzchniach (kredą, wodą, piaskiem, specjalnymi pisakami).

Wspieranie, zachęcanie

Ukierunkowana nauka języka (wykonywanie poszczególnych zadań, świadome przyswajanie słów) nie jest łatwa, jednak w pokonaniu trudności pomocne są pozytywne nastroje i poczucie sukcesu. Dlatego koniecznie należy znaleźć okazję, by pochwalić osiągnięcia dziecka, większą uwagę zwracając na to, co się dziecku udaje oraz z czym ma kłopoty. Jeżeli postęp nie jest tak szybki, jak się spodziewali rodzice czy nauczyciele, należy docenić starania dziecka oraz pochwalić nawet za najmniejszy krok do przodu, gdyż motywowany do nauki uczeń wcześniej czy później zyska pewność siebie i osiągnie wyższy poziom znajomości języka.

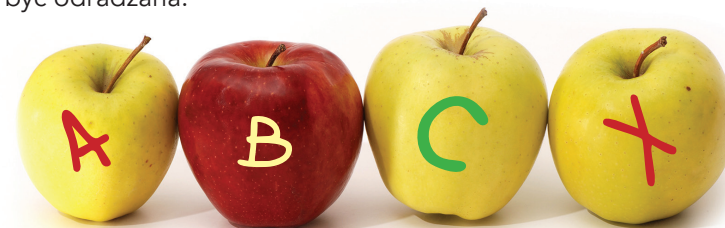
Warunki do nauki

Ważne jest również, by rodzice stworzyli dzieciom w domu sprzyjające do nauki warunki, pomogli we właściwym planowaniu czasu, przeznaczonego na kształcenie się. Uczniom klas początkowych, zwłaszcza pierwszej, brakuje umiejętności w zakresie planowania, jak też nawyków uczenia się i samodzielności, dlatego istotne jest, by rodzice przygotowali wygodne miejsce do nauki, zadbali o właściwą dietę, wypoczynek i aktywność fizyczną dziecka, wspierali je, przychodzili z pomocą w razie trudności (pomogli sami lub skorzystali z pomocy specjalisty).

Język ojczysty też jest ważny

Ważne jest również rozwijanie języka ojczystego, stanowiącego podstawę do opanowania innego języka. Dla rodziców najprostszym sposobem doskonalenia znajomości języka ojczystego u dziecka jest czytanie bajek, oglądanie przedstawień, filmów, śpiewanie piosenek, gdyż w życiu codziennym ograniczamy się do dość wąskiego słownictwa i zdań o prostej konstrukcji składniowej. Jeżeli język ojczysty dziecka pozostanie na poziomie spraw codziennych, będzie mu trudniej zrozumieć bardziej skomplikowane teksty w innym języku. Jednak uboższy język ojczysty niekoniecznie stanowi przeszkodę w nauce drugiego języka. W przypadku częstych rozmów z dzieckiem w jego języku ojczystym, poznawanie innego języka przyczyni się do udoskonalenia znajomości języka ojczystego. Jedynie przy braku możliwości rozwijania języka ojczystego, drugi język może go przesłonić, gdyż dziecku coraz częściej będzie brakować słów w języku ojczystym dla opisu bardziej skomplikowanych zjawisk.

Rodzice, zwłaszcza jeżeli dość dobrze znają język litewski, niekiedy zaczynają z dzieckiem rozmawiać wyłącznie po litewsku, chcąc pomóc w szybszym jego poznaniu, jednak dziecko na takie zmiany może zareagować negatywnie, zwłaszcza jeżeli wcześniej w rodzinie nie rozmawiano z nim w tym języku. Negatywnego nastroju należy unikać, gdyż ma to silny wpływ na naukę języka. Najlepiej, by każdy z rodziców z dzieckiem rozmawiał wyłącznie w swoim języku ojczystym i pomógł w taki sposób uniknąć nie tylko zamieszania, ale też stworzył dziecku możliwość dobrego opanowania kilku języków. Jedynie w rzadkich przypadkach, gdy chodzi o dzieci z większym stopniem zaburzeń w rozwoju, nauka kilku języków może być odradzana.

Ważne nie przemęczyć się

Jeżeli rodzice poza językiem ojczystym nie znają dobrze innego języka, nauczanie należy powierzyć specjalistom, gdyż niewłaściwie wypowiedane głoski, wyrazy, nieodpowiednia

struktura zdań i akcent mogą bardziej zaszkodzić niż pomóc. W takim przypadku lepiej, by rodzice uczyli się drugiego języka razem z dzieckiem, w taki sposób wyrażając pozytywny stosunek nie tylko do poznawanego języka, ale też procesu uczenia się w ogóle, ponadto, mogąc dokształcić członków rodziny, dzieci będą czuły się ważne, lepiej opanują to, czego uczyły innych, ponadto spędzą więcej czasu z rodziną, co jeszcze bardziej zmotywuje do nauki.

VI Znaczenie współpracy między rodzicami i pedagogami w nauce drugiego języka

W ramach przygotowań do szkoły warto dowiedzieć się, w jakim stopniu zapewni ona zindywidualizowane nauczanie drugiego języka, czy daje możliwość korzystania z porad logopedy (m.in. w języku ojczystym dziecka²), jakie doświadczenie w kształceniu dzieci o innym języku ojczystym ma przyszły nauczyciel, ile osób zazwyczaj liczy klasa. Wcześniejsza wizyta w szkole pomoże zrozumieć, na ile jest ona przygotowana na przyjęcie dziecka. Niektóre szkoły z litewskim językiem wykładowym, o dużej liczbie uczniów mniejszości narodowych, uczą języka litewskiego w podgrupach, w innych szkołach dzieciom pomaga asystent nauczyciela – w taki sposób zapewnia się lepszą jakość nauczania języka litewskiego dzieci o innym języku ojczystym.

Badania wykazały, że najlepsze wyniki osiągają ci uczniowie, których rodzice i nauczyciele współpracują. Chociaż inicjatorem podobnej współpracy powinien być nauczyciel, wykazując inicjatywę rodzice przysłubi mu z pomocą. Przede wszystkim warto przekazać informacje o doświadczeniu dziecka w nauce drugiego języka (do jakiego chodziło przedszkola, jakie są możliwości poznawania drugiego języka w domu, jakie dziecko zna języki, jakich uczyło się, z jakim powodzeniem, jaki ma stosunek do nauki języka), przedstawić swoje oczekiwania i niepokoje.

² Jeżeli dziecko popełnia błędy fonetyczne, przede wszystkim należy poprawić wymowę w języku ojczystym, dopiero później zadbać o poprawienie błędów w drugim języku. Korektę wad wymowy najlepiej jest powierzyć specjalistom, w żadnym wypadku nie należy krytykować dziecko, przeciwnie – należy zauważyć jego wysiłki i podkreślić nawet najmniejszy postęp.

W razie wyboru szkoły, w której nauczanie odbywa się w języku litewskim, nauczyciel doradzi, jak pomóc dziecku uczyć się w domu. Dodatkowo poświęcając czas nauce, dziecko szybciej osiągnie odpowiedni poziom opanowania języka. Nauczyciele doradzą rodzicom, gdzie można zdobyć materiały i narzędzia, pomocne w nauce języka litewskiego: z jakich aplikacji mobilnych czy portali internetowych korzystać, jakie książki czytać i in.

Dokładniej poznając Państwa kulturę, nauczyciel łatwiej wytworzy pozytywną relację z dzieckiem, lepiej je zrozumie.

Należy mieć na uwadze, że dziecko najskuteczniej nauczy się języka, jeżeli w klasie praca będzie odbywała się w grupach, parach, jeżeli dziecko będzie rozmawiać i współpracować, używając drugiego języka. Warto zwrócić uwagę, czy w klasie jest dużo napisów, plakatów i in. materiałów wizualnych po litewsku, czy jest biblioteczka lub miejsce do czytania. Gdyby takich pomocy zabrakło, można zainicjować gromadzenie książek w klasie. W tak urządzonej klasie nauka jest znacznie skuteczniejsza.

Ważne, by dziecko siedziało blisko nauczyciela – dzięki temu szybciej zostanie mu udzielona pomoc, słysząc i widząc, jak mówi nauczyciel, lepiej go zrozumie i samo nauczy się mówić.

Dziecko, zwłaszcza jeżeli dopiero zaczyna uczyć się języka litewskiego, może mieć kłopoty ze zrozumieniem poleceń, poza tym nauczyciel może nie znać jego języka ojczystego. W ramach współpracy z pedagogiem i szkołą można znaleźć rozwiązania, by pomóc dziecku zrozumieć, na przykład, zadania z matematyki, poznawania świata i in. Jeżeli dziecko dopiero zaczyna uczyć się drugiego języka, najlepiej jest wytłumaczyć mu zadanie w języku ojczystym, na inny język przechodząc stopniowo.

